291561 - قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ هارام بولىشىنىڭ سەۋەبى، پايدا ئېلىپ سېتىش سودىسىدىكى كېلىشىمۇ مۇشۇ چەكلىمىنىڭ دائىرىسىگە كىرەمدۇ؟

سوئال

سېتىش نېسى ۋە پۇلمۇ نېسى بولسا سودا كېلىشىمى قىلىشتىن ئىلگىرى سېتىش ۋە سېتىۋېلىشقا ۋەدە قىلغان بولسا دۇرۇس بولىدۇ، ئۇنداقتا قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ هارام بولىشىدىكى هېكمەت نېمە؟ بۇ جايدا سودا كېلىشىمى بىلەن سودىنى ۋەدە قىلىشنىڭ ئارىسىدا قانداق پەرق بار؟. بۇ هەقتە جاۋاپ بېرىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن.

ئىخچام جاۋاپ

ئۆزىدىن قەرزگە سېتىۋالغان تاۋارنى شۇ كىشىنىڭ ئۆزىدىن ساتقان باهاسىدىن تۆۋەنرەك نەخ پۇلغا سېتىۋېلىش توغرا بولمايدۇ، چۈنكى ئۇ جازانىنىڭ شەكلى ۋە ئۇسلۇبىدىن بولىدۇ، بۇنىڭ يەنە باشقا شەكىللىرى بار، سېتىشقا ۋەدە قىلىش ساتقاننىڭ هۆكمىدە بولمايدۇ، پەقەت ئىككى تەرەپ لازىم تۇتىدىغان ۋەدە بولسا سودىنىڭ هۆكمىدە بولىدۇ.

تەپسىلى جاۋاپ

Table Of Contents

- بىرىنچى: قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ هارام ئىكەنلىكىگە كۆپچىلىك ئالىملار بىرلىككە كەلگەن بولۇپ، بۇنى ئىمام ئەهمەد، ئىبنى مۇنزىر، ئىبنى قۇدامە، ئىبنى رۇشد قاتارلىق ئالىملار بايان قىلغان.
- ئىككىنچى: قايسى ۋاقىتتا نېسى سېتىش توغرا بولىدۇ؟.

بارلىق گۈزەل ماختاشلار ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئاللاھ تائالاغا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇهەممەد ئەلەيهىسسالامغا، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا، ساهابىلىرىغا ئاللاھ تائالانىڭ رەهمەت-سالاملىرى بولسۇن.

بىرىنچى: قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ هارام ئىكەنلىكىگە كۆپچىلىك ئالىملار بىرلىككە كەلگەن بولۇپ، بۇنى ئىمام ئەهمەد، ئىبنى مۇنزىر، ئىبنى قۇدامە، ئىبنى رۇشد قاتارلىق ئالىملار بايان قىلغان.

ئىبنى قۇدامە رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ ئىبنى مۇنزىر رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دېگەن: "ئالىملار قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ توغرا بولمايدىغانلىقىغا بىرلىككە كەلگەن، ئىمام ئەھمەد بۇ كۆپچىلىك ئالىملارنىڭ قارىشى دېگەن.

ئەبۇ ئۇبەيد "ئەل غەرىيب" ناملىق ئەسەردە: پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ قەرزنى قەرزگە سېتىشتىن چەكلىگەنلىكىنى بايان قىلغان. لېكىن ئەسرەمدىن بايان قىلىنىشچە: ئىمام ئەھمەدتىن بۇ ھەدىس سەھىھمۇ؟ دەپ سورالغاندا، ئىمام ئەھمەد: ياق دېگەن. ["ئەلمۇغنى" 4 -توم 37 -بەت].

ئىبنى قەتتان مۇنداق دەيدۇ: "ئىلىم ساھىبلىرىنىڭ ھەممىسى قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ توغرا بولمايدىغانلىقىغا بىرلىككە كەلگەن". ["ئەلئىقنا پى مەسائىلىل ئىجمائ" 2-توم 234 -بەت].

قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ چەكلىنىشىدىكى ھېكمەت، چۈنكى سودا قەرز بەرگۈچى بىلەن بولغاندىن كېيىن بۇ كۆپ ۋاقىتتا جازانىغا ئېلىپ بارىدۇ، ئەمما قەرز بەرگۈچىدىن باشقىغا ساتقاندا، قىمار ياكى ئۆزى ئىگە بولالمىغان نەرسىدىن پايدا ئېلىشنىڭ قاتارىغا كىرىپ قالىدۇ.

شەيخ ئابدۇل ئەزىز ئىبنى باز رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ چەكلەنگەنلىكى توغرىسىدىكى ھەدىس زەئىپ، بۇنى ئىبنى ھەجەر رەھىمەھۇللاھ بۇلۇغۇل مەرامدا ئوچۇقلاشتۇرغان، لېكىن مەنىسى توغرا، بۇنى ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھ "ئىئلامىل مۇقئىين"دا ئوچۇقلاشتۇرغان. باشقا ئالىملارمۇ بۇنى زىكىر قىلغان.

بۇنىڭ شەكلى: بىر كىشىنىڭ زەيدتە ئېلىشى بار بولۇپ، ئۇنى يەنە بىر كىشىگە قەرزگە ساتىدۇ، ياكى ئۇنى ئۆزىدە قەرزى بار بولغان بىر كىشىگە ساتىدۇ، بۇنداق قىلغاندا ساتقان نەرسىنى تاپشۇرۇپ ئېلىش بولمايدۇ، ۋە ئالداش بولىدۇ.

لېكىن مال بىلەن پۇل جازانە ماللىرىدىن بولۇپ قالسا، بىر سورۇندا تاپشۇرۇپ ئېلىش ۋە جىنسى بىر بولسا ئوخشاش بولۇش شەرتى بىلەن ئىككىسىنىڭ بىرىنى يەنە بىرىنىڭ ئورنىغا ئېلىش دۇرۇس بولىدۇ، ئەمما ئۇ ئىككى نەرسىنىڭ جىنسى بىر بولمىسا، بۇنداق ھالەتتە بىر سورۇندا تاپشۇرۇپ ئېلىش شەرتى بىلەن ئارتۇق ياكى كام ئېلىش توغرا بولىدۇ، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام بايان قىلىنغان ھەدىستە، ساھابىلارنىڭ بەزىسى: ئەي ئاللاھنىڭ ئەلچىسى! بىز كۆمۈش پۇلغا سودا قىلىپ ئورنىغا ئالتۇن پۇل ئالىمىز، ئالتۇن پۇلغا سودا قىلىپ ئورنىغا كۆمۈش پۇل ئالىمىز، بۇنداق قىلساق توغرا بولامدۇ؟ دەپ سورىغاندا، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام: «سودا قىلغان نەرسە ئاراڭلاردا بار، سىلەر ئايرىلىپ كەتمىگەن ھالەتتە شۇ كۈننىڭ باھاسى بويىچە ئالساڭلار بولىدۇ» دېگەن. بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد، تىرمىزى، ئىبنى ماجە، ئەبۇ داۋۇد ۋە نىسائى قاتارلىق ھەدىس ئالىملىرى توغرا ئىسناد بىلەن ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇئەنھۇدىن بايان قىلغان، ھاكىم سەھىھ دېگەن، بۇ توغرىدا يەنە باشقا دەلىللەرمۇ بار.

ئەمما بىر كىشى بىر نەرسىنى نېسى سېتىۋېلىپ ئۇنى تاپشۇرۇپ ئېلىپ بولغاندىن كېيىن يەنە باشقا بىر كىشىگە نەخ ياكى نېسى ساتقان بولسا، بۇنىڭدا گۇناھ بولمايدۇ. چۈنكى ئاللاھ تائالا قۇرئاندا: ﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھ تائالا سىلەرگە سودا-سېتىقنى ھالال قىلدى، جازانىنى ھارام قىلدى» دېگەن.[سۈرە بەقەرە 275 -ئايەت].

ئاللاھ تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ﴾ تەرجىمىسى:« ئى مۆمىنلەر! مۇددەت بەلگىلەپ ئۆزئارا قەرز بېرىشسەڭلار، ئۇنى (ھۆججەت قىلىپ) يېزىپ قويۇڭلار.» [سۈرە بەقەرە 282 - ئايەت.]

لېكىن قەرزگە سېتىۋالغان نەرسىنى ئۆزىگە قەرزگە ساتقان كىشىگە ئالغان باھادىن تۆۋەنرەك نەخ پۇلغا سېتىشى توغرا بولمايدۇ، چۈنكى بۇنداق قىلىش بىلەن جازانىنىڭ بىر شەكلى ۋە ۋاستىلىرى بولىدۇ. ئاللاھ تائالا توغرا يولغا مۇۋەپپەق قىلسۇن.

بۇنىڭ ھېكمىتىنى بىلىش ئۈچۈن تۆۋەندىكى تەپسىلى شەكىللەرگە قارالسۇن: "كۇۋەيت پىقھى توپلاملىرى" 9-توم 176-بەت. "شەرھىل مۇمتىئ" 8-توم 444-بەت. شەيخ شەنقىتىنىڭ مەكتەبەتۇل شامىلدىكى" شەرھى زادىل مۇستەنقىئ" قاتارلىقلار.

ئىككىنچى: قايسى ۋاقىتتا نېسى سېتىش توغرا بولىدۇ؟.

ئەمما نېسى سودا مال ساتقۇچىنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا بولۇپ سودا قىلغاندا نەخ بولسا بۇ سودا توغرا بولىدۇ، بۇ نەخ نەرسىنى قەرزگە سېتىش بولىدۇ.

ئەگەر مال ساتقۇچىنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا بولمىسا، ئۇ مالنى ساتقۇچى سېتىۋېلىپ ھازىر قىلدىغانلىقى توغرىسىدا ۋەدە قىلغان بولسا، ئاندىن ئۇنى نېسى ساتقان بولسا، بۇمۇ دۇرۇس بولىدۇ، ۋەدە قىلىش دېگەن سودىنىڭ پۈتكەنلىكى ئەمەس، ئۇ بولسىمۇ سودا قىلغاندا يولغا قويۇلغان ۋەدىدىن ئىبارەتتۇر. ۋەدە قىلغانغا بىز يۇقىرىدا بايان قىلغان قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ چەكلىملىرى كىرمەيدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن كۆپچىلىك پىقھى ئالىملىرى سېتىۋېلىشقا بۇيرىغان كىشىگە پايدا ئېلىپ سېتىشنى توغرا دەپ قارىغان، ئىككى تەرەپنىڭ ھېچ بىرىنىڭ ئەمەل قىلىشى كېرەك بولمايدىغان ۋەدىمۇ دۇرۇس بولىدۇ، چۈنكى ۋەدىدە چەكلىمە يوق.

ئىمام شافىئىي رەھمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "بىر كىشى يەنە بىر كىشىگە تاۋارنى كۆرسىتىپ، بۇ مالنى سېتىۋالغىن، مەن ساڭا بۇ مالدا مۇنچىلىك پايدا بېرىمەن دېگەن بولسا، ئۇ كىشى مالنى سېتىۋالغان بولسا، بۇ سېتىۋېلىش توغرا بولىدۇ، سېتىۋالغىن مەن ساڭا پايدا بېرىمەن دېگەن كىشى خالىسا يېڭىدىن سودا قىلىپ

سېتىۋالدۇ خالىسا سېتىۋالمايدۇ. شۇنىڭدەك، ئەگەر: ماڭا مۇنداق بىر نەرسە سېتىۋالغىن دەپ ئۇ نەرسىنى سۈپەتلەپ بەرگەن بولسا، ياكى خالىغان بىر نەرسە سېتىۋالغىن مەن ساڭا ئۇنىڭدا مۇنداق پايدا بېرىمەن دېگەن بولسا، بۇنىڭ ھەممىسى ئوخشاش، بىرىنچى سودا دۇرۇس بولىدۇ، بۇ ئۆزىدىن ئىختىيارلىق بەرگەنىنىڭ ھۆكمىدە بولىدۇ، ئۇ نەرسە سېتىۋالمەن دېگەن كىشى سۈپەتلەپ بەرگەن شەكىلدە بولسا ۋە ئۇنى سېتىۋالغىن، مەن سەندىن نەخ ياكى نېسى سېتىۋالمەن دېگەن بولسا بىرىنچى سودا دۇرۇس بولىدۇ، بۇ ئىككەيلەن يەنە بىر سودىدا ئىختىيارلىق بىلەن بولىدۇ، ئەگەر ئىككىنچى سودىنى يېڭىلاپ قىلسا دۇرۇس بولىدۇ.

ئەگەر كېيىنكى سودىنىمۇ دەسلەپتە دېگەن سۆز بويىۇنچە قىلغان بولسا، بۇ سودا ئىككى تەرەپتىن ئەمەلدىن قالىدۇ:

بىرىنچى: ساتقۇچى ئۆز ئىگىدارچىلىقىغا ئېلىپ بولغۇچە سودا قىلىشتى.

ئىككىنچى: ئۇنى مانچە پۇلغا سېتىۋالساڭ ساڭا مۇنداق پايدا بېرىمەن دېگەن خەتەرلىك سۆز". ["ئەلئۇم" 3-توم 39-بەت].

ئەگەر بۇ ۋەدە ئىككى تەرەپ ئەمەل قىلىدىغان ۋەدە بولسا، بۇمۇ چەكلىنىدۇ، چۈنكى بۇ ۋەدە ئۈچۈن سودىنىڭ ھۆكمى بولىدۇ.

سۆزنىڭ خۇلاسىسى: ئىككى تەرەپنىڭ ئەمەل قىلىنىشى كېرەك بولمىغان ۋەدە سودىنىڭ ھۆكمىدە بولمايدۇ.

ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.